

УДК 34.03:349.6

Ю. В. Ковейно

ЩОДО ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті висвітлено основні питання стосовно визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Проаналізовано основні підходи щодо характеристики відповідальності з урахуванням загальнотеоретичного поняття юридичної відповідальності, її основних ознак та складових. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є одним з основних інститутів права та законодавства, та доволі дискусійним, що обґрунтовує її теоретичне та практичне значення. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є важливим елементом забезпечення раціонального використання природних ресурсів, їх захисту та забезпечення основних екологічних прав громадян та спрямована на додержання основних еколого-правових норм та запобігання вчинення екологічних правопорушень, що є основою позитивної юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Зосереджено увагу на зміцненні екологічного правопорядку, який потребує нових підходів до опосередкування взаємодії природи та суспільства та вказано на юридичну відповідальність як найефективніший засіб зміцнення такого правопорядку, що особливо актуально на сучасному етапі розвитку державності та потребує вдосконалення змісту та форми природоохоронної діяльності. При цьому відновлення правопорядку реалізується шляхом застосування правових засобів захисту, передбачених санкціями порушених норм екологічного законодавства.

Проаналізовано підхід щодо наявності ретроспективної та позитивної юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, та вказано на їх основний зміст та особливості. Сутність ретроспективної відповідальності, як основного виду полягає у несприятливих наслідках щодо порушника екологічного правопорядку, а позитивна відповідальність полягає у добровільному виконання основних екологічних норм та приписів.

Окреслено основні види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, серед яких: кримінальна, адміністративна, цивільна та дисциплінарна. Крім того вказано на існування еколого-правової відповідальності як комплексної категорії та охарактеризовано її основний зміст та особливості.

Висвітлено позиції науковців щодо поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства та запропоновано уточнене визначення яке характеризується як вид ретроспективної та позитивної юридичної відповідальності, який реалізується у відповідному правовідношенні, з одного боку, між правопорушником та компетентними державними органами, з іншого, з приводу вчиненого екологічного правопорушення, та, як наслідок, передбачає кореспондуючі обов'язки відповідно до вимог законодавства і по відношенню до особи правопорушника (дати звіт про свою протиправну поведінку і понести пов'язані з цим обмеження майнового, організаційного чи іншого характеру) і щодо уповноважених державних органів (застосувати міри і заходи примусового державно-правового впливу до особи правопорушника за вчинене правопорушення)

та, водночас, забезпечується кримінально-, адміністративно-, цивільно-правовими та дисциплінарними засобами.

Ключові слова: юридична відповідальність; ретроспективна юридична відповідальність; позитивна юридична відповідальність; юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства; екологічний правопорядок; порушення екологічного законодавства.

DOI 10.34079/2226-3047-2021-12-22-40-48

Постановка проблеми. Юридична відповідальність є одним із основних інститутів права та законодавства, юридичний зміст якої містить обов'язок правопорушника потерпати несприятливі наслідки особистого, майнового або організаційного характеру. Наявність достатньої кількості наукових досліджень з окресленої проблематики не вказує на наявність єдиного та уніфікованого визначення поняття юридичної відповідальності взагалі та, зокрема, юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є доволі дискусійним питанням у науці, як і поняття юридичної відповідальності у цілому. Крім того юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є важливим елементом забезпечення раціонального використання та захисту природних ресурсів, а також дотримання основних екологічних прав громадян. Водночас юридична відповідальність спрямована на стимулювання додержання еколого-правових норм, відновлення порушених екологічних прав громадян, на запобігання вчиненню екологічних правопорушень. Наведене вказує на актуальність обраної теми дослідження та потребує подальшого розгляду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, у тій чи іншій мірі присвячено наукові праці наступних вчених: В. І. Андрейцев, М. М. Бринчук, А. П. Гетьман, І. І. Каракаш, В. В. Костицький, Т. К. Оверковська, Н. М. Опольська, В. В. Петров, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та інші.

Метою дослідження є комплексна та обґрунтована характеристика юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Юридична відповідальність є однією з ключових і найскладніших складових сучасної юриспруденції, про що свідчить існуюче її обговорення. Зазначені характеристики поширюються і на юридичну відповідальність за порушення екологічного законодавства, що цілком є логічним з огляду на застосування загально-наукових методів щодо досліджуваної категорії. Ознаками цих характеристик разом із загальним визначенням поняття юридичної відповідальності є відсутність загальновизнаного єдиного поняття юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є найважливішим механізмом охорони та забезпечення прав і свобод суб'єктів екологічних правовідносин. Крім того, питання системи юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства має не лише теоретичне, а й практичне значення.

Стан навколишнього природного середовища в сучасних умовах вимагає нових підходів до опосередкування взаємодії людей, суспільства і природи у контексті сталого розвитку. Навколишнє середовище та його компоненти мають особливу цінність для кожної людини залежно від сфери діяльності та інших критеріїв, що окреслюють суспільні відносини щодо використання навколишнього середовища в цілому та окремих видів природних ресурсів. Тому в багатьох сферах суспільного розвитку навколишнє середовище є основою для формування таких умов життя, які б у достатній та більш

прийнятній мірі задовольняли потреби людини та громадянина. Отже, соціальна значущість екологічних компонентів зумовлює виникнення суспільних відносин, які використовують навколишнє середовище та окремі види природних ресурсів як матеріальні засоби виробництва та основу життя. Застосуванням імперативного підходу до правового регулювання конкретних видів правовідносин природокористування забезпечується пріоритетний захист суспільних і громадських інтересів у сфері природокористування.

Крім того, в сучасних умовах суспільного і національного розвитку держави права охорона навколишнього природного середовища потребує вдосконалення змісту і форми природоохоронної діяльності, уточнення цілей і методів правової охорони навколишнього природного середовища, що необхідно реалізувати. Тому захист основних інтересів особи, зокрема невід'ємного права на здорове та сприятливе довкілля, є основою її охорони. Отже, діяння, які посягають на екологічні інтереси, які є антисоціальними та порушують моральні норми є екологічними правопорушеннями. У цих випадках необхідне формування стійкого і стабільного правопорядку, що вимагає наявності певних засобів зміцнення цього правопорядку.

Найефективнішим засобом зміцнення правопорядку виступає юридична відповідальність, яка застосовується до правопорушників за вчинення екологічного правопорушення. Метою юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства є відновлення порушеного правопорядку щодо використання та охорони навколишнього середовища та/або окремих видів природних ресурсів. Відновлення правопорядку при цьому відбувається шляхом реалізації правових засобів захисту, які передбачено санкцією порушеної норми екологічного законодавства.

Поряд з наявними у науковій літературі підходами щодо визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, розуміння природи юридичної відповідальності також містить двосторонній підхід, який є прийнятним й щодо відповідальності за порушення екологічного законодавства та включає позитивну (перспективну) та негативну (ретроспективну) юридичну відповідальність. Так, Г. В. Тищенко вказує на дві форми еколого-правової відповідальності: ретроспективну, яка передбачена законодавством і застосовується за вже скоєні екологічні правопорушення, неправомірну дію чи бездіяльність, та активну (позитивну) – як таку, що передбачає виконання і дотримання юридично встановлених заходів відповідальності наперед, за майбутні негативні наслідки екологічної діяльності (Тищенко, 2001, с. 137–138). Вказані види відповідальності у сфері охорони довкілля також досліджуються у наукових доробках наступних вчених, серед яких: В. І. Андрейцев, В. В. Петров, О. С. Баб'як, П. Д. Біленчук, Ю. О. Чирва тощо.

У межах ретроспективної (негативної) відповідальності винний потерпає певні негативні наслідки (санкції) своєї протиправної поведінки з боку держави та містить наступні характеристики: 1) наявність негативних наслідків з боку держави за вчинене правопорушення; 2) обов'язковість забезпечення державою перед застосуванням 3) застосування лише до суб'єктів, які вчинили конкретні злочини 4) вимагає фінансових, персональних або організаційних санкцій проти правопорушників. Більшість вчених досліджують юридичну відповідальність у контексті ретроспективної (негативної) діяльності, що має практичну спрямованість.

Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства містить особливості, на які варто вказати. Так, сутність ретроспективної (або негативної) юридичної відповідальності полягає в несприятливих для порушника екологічного правопорядку (порядку використання, охорони та захисту природних ресурсів) наслідках у межах, встановлених екологічним законодавством за правопорушення у сфері раціонального

використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки (Оверковська та Опольська, 2020, с. 8–9).

Зазвичай до ретроспективної відповідальності науковці відносять наступні види, серед яких: кримінальна, адміністративна, цивільна, дисциплінарна, матеріальна та розглядають її як специфічні правовідносини між державою і правопорушником, що характеризуються засудженням протиправного діяння і суб'єкта правопорушення, накладання на правопорушника обов'язку зазнавати позбавлення та несприятливі наслідки особистого, майнового, організаційного характеру за скоєння правопорушення. У вказаному контексті вчені виокремлюють загальні характеристики ретроспективної форми юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, серед яких: наявність державно-правового примусу; негативна реакція держави на правопорушення і суб'єкта, який винен у його скоєнні; обов'язок правопорушника потерпати несприятливі наслідки за свою протиправну поведінку (Гусарєв, Олійник та Слюсаренко, 1995, с. 68–69).

Позитивний підхід щодо визначення юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства характеризує її як добросовісне виконання своїх обов'язків стосовно норм взаємовідносин суспільства та природи у цілому з метою збереження балансу екологічних та економічних процесів, що являє собою абсолютне відношення.

Наявність позитивної юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства обґрунтована гарантією забезпечення вимог екологічного законодавства, а не тільки обов'язком, так як вони містять приписи, якими встановлено зобов'язання осіб виконувати певні дії, які мають привести до позитивних юридично значимих наслідків (Решетник, 2003, с. 83). При цьому позитивна юридична відповідальність як правило виражається у волевиявленні особи та її наміром добросовісно виконувати свої повноваження стосовно охорони довкілля. Отже, позитивна юридична відповідальність розглядається як існуюча у формі добровільного виконання фізичними та юридичними особами обов'язків та приписів, які закріплені у правових нормах, щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів, їх охорони та забезпечення екологічної безпеки. Таким чином, позитивну відповідальність в екологічній сфері слід розглядати як існуючу у формі добровільного виконання фізичними та юридичними особами обов'язків та приписів, закріплених у правових нормах, щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів їх охорони та забезпечення екологічної безпеки.

Науковці розрізняють такі види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, зокрема адміністративну, дисциплінарну, цивільну, кримінальну, а в деяких наукових працях і конституційну. Відповідальність вказаних вище видів встановлюється в рамках традиційних галузей права. Проте в науці екологічного права досліджується і такий вид відповідальності, як еколого-правова, яка розглядається як комплексний інститут юридичної відповідальності. Тому кримінально-правова, адміністративно-правова, цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна, майнова, конституційна, податкова, екологічна та природоохоронна відповідальність розглядаються з точки зору взаємодії суспільства і природи. Найбільшу увагу питанням екологічної відповідальності приділяв В. В. Петров, представник радянської школи екологічного права.

На думку окремих вчених, юридична відповідальність у сфері охорони навколишнього природного середовища – це діяння, пов'язані з порушенням встановленого державою екологічного правопорядку, норм і правил, що регулюють взаємодію суспільства і природи, екологічної безпеки. Отже, ці характеристики визначають, що назва відповідальності є екологічною та законною. З огляду на вищевикладене зазначимо, що еколого-правова відповідальність визначається як

комплексна міжгалузева система радянського права, що складається з норм природоохоронного, земельного, гірничого, водного, лісового, адміністративного, цивільного, кримінального, трудового та колгоспного права. Проте, досліджуючи види еколого-правової відповідальності, В. В. Петров, як і інші автори, виділяє кримінальну, адміністративну, майнову відповідальність, у тому числі матеріальну та дисциплінарну. При цьому він вказував, що майнова відповідальність проявляється у формі матеріальної відповідальності та загальної цивільної відповідальності з урахуванням цивільного законодавства (Петров, 1984, с. 157; 162–164).

Пізніше концепції еколого-правової відповідальності були досліджені В. В. Петровим в іншій роботі. З точки зору вченого, екологічна відповідальність визначається як економіко-правовий комплекс, який поєднує в собі норми та їх відповідність щодо відшкодування та запобігання шкоди навколишньому природному середовищу. При цьому екологічна відповідальність має дві форми: економічну (або еколого-економічну) та правову. На відміну від юридичної відповідальності, яка виникає з факту правопорушення, еколого-економічна відповідальність виникає з факту заподіяння шкоди. Види еколого-господарської відповідальності визначені законодавством як сплата плати за забруднення навколишнього природного середовища, плати за захоронення небезпечних відходів, плати за воду тощо. За позицією В. В. Петрова, еколого-правова відповідальність є юридичною відповідальністю в радянській правовій системі. Водночас вона поділяється на дві частини, з яких: екологічні порушення та відповідні покарання регулюються кримінальним, адміністративним, цивільним та іншим законодавством.

Ідея вибору Петрова В. В., не підтримується щодо виділення еколого-правової відповідальності в науці екологічного права. Так, Ю. С. Шемшученко з цього приводу зазначає, що вказана відповідальність є умовним і не може претендувати на самостійне існування як виду (Шемшученко, Мунтян и Розовский, 1978, с. 30). Задекларовану позицію Ю. С. Шемшученка підтримав і В. Л. Мунтян та Б. Г. Розовський, водночас, окреслили комплексний характер еколого-правової відповідальності, що зумовлює існування таких видів відповідальності: адміністративної, матеріальної, дисциплінарної та кримінальної. Проте В. В. Петров розглядає еколого-правову відповідальність як складний, комплексний міждисциплінарний комплекс, що цілком входить у рамки екологічного права. На думку дослідників, незважаючи на складність вищезазначеного, інститут еколого-правової відповідальності має внутрішню єдність. На думку вченого, ця відповідальність полягає в обов'язку нести негативні наслідки у разі порушення екологічного законодавства. Залежно від виду застосованого стягнення вчені виділяють такі форми юридичної відповідальності за екологічні правопорушення, серед яких: дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, цивільно-правова, матеріальна. Враховуючи складність юридичної відповідальності як правової системи, її також поділяють на види.

М. М. Бринчук під юридичною відповідальністю за екологічні правопорушення розуміє відносини між державою, спеціально уповноваженими органами в галузі охорони навколишнього природного середовища, правоохоронними органами, іншими уповноваженими органами та особою (фізичною, службовою чи юридичною), які вчинили правопорушення проти довкілля по застосуванню до них стягнення (Бринчук, 2005).

На думку В. Н. Яковлева, юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства полягає у застосуванні державними органами примусових заходів майнового і особистого характеру до підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян, які порушують екологічне та інше законодавство (Яковлев, 1988, с. 97–98).

Юридична відповідальність виражається у певній процесуальній формі. Її виникнення пов'язане з різними етапами правозастосовчої діяльності: встановленням

об'єктивного факту вчинення правопорушення, залученням конкретної особи до відповідальності; винесенням судового рішення або вироку; реалізацією державного примусу у вигляді санкції.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна виділити наступні ознаки юридичної відповідальності за екологічні правопорушення: юридична відповідальність за екологічні правопорушення є однією з форм соціальної відповідальності, одночасно будучи також і самостійною формою соціальної відповідальності; відмітною ознакою даного виду юридичної відповідальності є те, що вона застосовується за вчинення екологічного правопорушення, тобто за дії (бездіяльність), що суперечать правовим нормам, за поведінку, що не відповідає нормам екологічного права; юридична відповідальність за екологічні правопорушення це обов'язок правопорушника зазнавати несприятливі наслідки, певні позбавлення; несприятливі для правопорушника наслідки повинні виражатися в формі позбавлень особистого (позбавлення волі), організаційного, майнового (відшкодування заподіяних екологічних збитків) характеру; несприятливі наслідки, застосовувані до правопорушника, обов'язково повинні бути передбачені в санкції відповідної еколого-правової норми; юридична відповідальність є однією з форм впливу, яка застосовується державою; у відповідних випадках, органами місцевого самоврядування, або адміністрацією підприємств, організацій; юридична відповідальність втілюється в певній, встановленій законодавством, процесуальній формі, зокрема, кримінально-процесуальній, адміністративно і цивільно-процесуальній, а також еколого-процесуальній формі; юридична відповідальність за екологічні правопорушення – це невід'ємна складова частина правової відповідальності в області охорони навколишнього середовища, поряд з кримінальним, адміністративним, цивільним та іншими видами примусу.

Так, неоднозначність та багатоманітність підходів до розуміння змісту юридичної відповідальності у сфері охорони навколишнього природного середовища свідчать про її комплексний характер. На думку Б. В. Єрофеева, даний вид відповідальності слід розглядати комплексно у трьох, хоча і різних, але взаємопов'язаних значеннях: по-перше, як державний примус до виконання приписів екологічного законодавства; по-друге, як правовідношення, яке реалізується в межах екологічних правоохоронних відносин між державними органами і правопорушником з приводу вчиненого екологічного правопорушення; по-третє, як правовий інститут, що є системою правових норм, в яких закріплюються види, засоби і порядок застосування примусових державно-правових мір впливу до правопорушників з метою забезпечення екологічної законності і правопорядку (Єрофеев, 1999, с. 185–186). Враховуючи різні позиції вчених, можна запропонувати таке визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства: це вид ретроспективної та позитивної юридичної відповідальності, який реалізується у відповідному правовідношенні, з одного боку, між правопорушником та компетентними державними органами, з іншого, з приводу вчиненого екологічного правопорушення, та, як наслідок, передбачає кореспондуючі обов'язки відповідно до вимог законодавства і по відношенню до особи правопорушника (дати звіт про свою протиправну поведінку і понести пов'язані з цим обмеження майнового, організаційного чи іншого характеру) і щодо уповноважених державних органів (застосувати міри і заходи примусового державно-правового впливу до особи правопорушника за вчинене правопорушення) та, водночас, забезпечується кримінально-, адміністративно-, цивільно-правовими та дисциплінарними засобами. Таким чином, до спеціальних особливостей юридичної відповідальності у сфері охорони природи, на наш погляд, слід віднести наступні: екологічні правопорушення як підставу ретроспективної юридичної відповідальності у сфері охорони природи та наявність закріплених у правових приписах

обов'язків щодо дотримання екологічно безпечних вимог; вимог з охорони довкілля як підстави позитивної (проспективної) відповідальності у сфері охорони природи; комплексний характер юридичної ретроспективної відповідальності у сфері охорони природи, який полягає в тому, що даний вид відповідальності може розглядатися і як правовідношення, і як обов'язок правопорушника перетерпіти негативні наслідки за вчинене правопорушення, і як форма державного примусу тощо; засоби забезпечення юридичної відповідальності у сфері охорони природи, тобто реалізація даного виду відповідальності забезпечується кримінально-правовими, адміністративно-правовими, цивільно-правовими, дисциплінарними засобами тощо.

Висновок. Таким чином, проаналізовано підходи щодо визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, окреслено деякі види такої відповідальності з урахуванням ознак та особливостей останньої. Обґрунтовано комплексність інституту юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Запропоновано визначення поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства, що включає вид ретроспективної або позитивної відповідальності, який реалізується у відповідному правовідношенні між правопорушником та компетентними органами, проявом якої є кореспондуючі обов'язки останніх, які забезпечуються застосуванням кримінальних, адміністративних, цивільних та дисциплінарних засобів.

Бібліографічний список

- Бринчук, М. М., 2005. *Экологическое право: учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп.* Москва. Юристъ, с. 353.
- Гусарев, С. Д., Олійник, А. Ю. та Слюсаренко, О. Л., 1995. *Тематичний словник термінів та визначень з курсу теорії держави та права: Навч. посіб.* Київ.
- Ерофеев, Б. В., 1999. *Экологическое право: учеб. для вузов.* Москва. Юриспруденция.
- Оверковська, Т. К. та Опольська, Н. М., 2020. *Юридична відповідальність за екологічні правопорушення: навчальний посібник.* Вінниця: ТОВ «ТВОРИ».
- Петров, В. В., 1984. *Правовая охрана природы в СССР: Учебник.* Москва: Юридическая лит.
- Решетник, Л., 2003. Правові проблеми юридичної відповідальності в галузі екології. *Право України*, 8, с. 83.
- Тищенко, Г. В., 2001. *Екологічне право: навчальний посібник для студ. юрид. вузів та фак.* Київ: Юмана.
- Шемшученко, Ю. С., Мунтян, В. Л. и Розовский, Б. Г., 1978. *Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды.* Киев : Наукова думка.
- Яковлев, В. Н., 1988. *Экологическое право.* В: П. С. Никитюк (ред.), с. 97–98. Кишинев.

References

- Brinchuk, M. M., 2005. *Jekologicheskoe pravo: uchebnyk dlja vuzov [Environmental law: a textbook for universities].* 2-e izd., pererab. i dop. . Moskva : Jurist.
- Erofeev, B. V., 1999. *Jekologicheskoe pravo: ucheb. dlja vuzov. [Environmental law: a textb. for universities].* Moskva: Jurisprudencija.
- Husariev, S. D., Oliinyk, A. Iu. and Sliusarenko, O. L., 1995. *Tematychnyi slovnyk terminiv ta vyznachen z kursu teorii derzhavy ta prava: Navch. posib. [Thematic dictionary of terms and definitions from the theory of state and law course: Teaching. manual].* Kyiv.
- Jakovlev, V. N., 1988. *Jekologicheskoe pravo [Environmental law].* In: Nikitjuk, P. S. (ed.). Kishinev.

- Overkovska, T. K. and Opolska, N. M., 2020. *Yurydychna vidpovidalnist za ekolohichni pravoporushennia: navch. posib. [Legal responsibility for environmental offenses: academician. manual]*. Vinnytsia : TOV «TVORY».
- Petrov, V. V., 1984. *Pravovaya okhrana prirody v SSSR: Uchebnik [[Legal protection of nature in the USSR]*. Moskva: Yuridicheskaya lit.
- Reshetnyk, L., 2003. Pravovi problemy yurydychnoi vidpovidalnosti v haluzi ekolohii [Legal problems of legal responsibility in the field of ecology]. *Pravo Ukrainy*, 8, p. 83.
- Shemshuchenko, Ju. S., Muntjan, V. L. and Rozovskij, B. G., 1978. *Juridicheskaja otvetstvennost' v oblasti ohrany okruzhajushhej sredy. [Legal responsibility in the field of environmental protection]*. Kiev: Naukova dumka.
- Tyshchenko, H. V., 2001. *Ekolohichne pravo: navch. posib. [Environmental law: a study guide]*. [dlia stud. yuryd. vuziv ta fak.]. Kyiv. Yumana.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2021.

Koveino Yu.

CONCERNING THE CONCEPT OF LEGAL RESPONSIBILITY FOR VIOLATIONS OF ENVIRONMENTAL LEGISLATION

The article highlights the main issues related to the definition of the concept of legal responsibility for violations of environmental legislation. The main approaches to the characterization of responsibility are analyzed, taking into account the general theoretical concept of legal responsibility, its main features and components. Legal liability for violation of environmental legislation is one of the main institutions of law and legislation, and it is quite debatable, which justifies its theoretical and practical significance. Legal responsibility for violations of environmental legislation is an important element of ensuring the rational use of natural resources, their protection and ensuring the basic environmental rights of citizens and is aimed at compliance with basic environmental and legal norms and the prevention of environmental offenses, which is the basis of positive legal responsibility for violations of environmental legislation. Attention is focused on strengthening the ecological legal order, which requires new approaches to mediating the interaction of nature and society, and legal responsibility is indicated as the most effective means of strengthening such legal order, which is especially relevant at the current stage of statehood development and requires improvement of the content and form of environmental protection activities. At the same time, the restoration of law and order is implemented through the use of legal means of protection, provided for by sanctions for violated norms of environmental legislation.

The approach regarding the existence of retrospective and positive legal responsibility for violations of environmental legislation is analyzed, and their main content and features are indicated. The essence of retrospective responsibility, as the main type, consists in adverse consequences for the violator of the environmental law, while positive responsibility consists in the voluntary implementation of basic environmental norms and prescriptions.

The main types of legal liability for violations of environmental legislation are outlined, including: criminal, administrative, civil and disciplinary. In addition, the existence of environmental and legal responsibility as a complex category is indicated and its main content and features are characterized.

The positions of scientists regarding the concept of legal responsibility for violation of environmental legislation are highlighted and a refined definition is proposed, which is characterized as a type of retrospective and positive legal responsibility, which is implemented

in the appropriate legal relationship, on the one hand, between the offender and competent state authorities, on the other hand, regarding the committed environmental offense, and, as a result, provides corresponding obligations in accordance with the requirements of the law and in relation to the person of the offender (give a report on one's illegal behavior and bear related restrictions of a property, organizational or other nature) and in relation to authorized state bodies (apply measures and measures of coercive state-legal influence on the person of the offender for the offense committed) and, at the same time, is provided criminally -, administrative, civil and disciplinary means.

Keywords: *legal responsibility; retrospective legal responsibility; positive legal responsibility; legal responsibility for violation of environmental legislation; environmental law and order; violation of environmental legislation.*